(א) ואין אני קורא בה אשת שני מתים מה נפשך אי קדושי דראובן קדושין קדושי דשמעון לאו קדושין ואי קדושי דשמעון קדושין קדושי דראובן לאו קדושין [א]איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר ר"נ פקעו קדושי ראשון ר' זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון א"ר זירא כוותיה דידי מסתברא דכתיב [1]לא יומתו כי לא חופשה [ב]הא חופשה יומתו א"ל אביי ולתנא דבי ר' ישמעאל דאמר בשפחה כנענית המאורסת לעבד עברי הכי נמי דכי חופשה יומתו אלא מאי אית לך למימר שחופשה וחזרה ונתקדשה הכא נמי שחופשה וחזרה ונתקדשה [ג]אמר רב הונא בר קטינא א"ר יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין (א) כמאן כר' יוחנן בן ברוקה [ג]דאמר על שניהם הוא אומר [2]ויברך אותם אלהים ויאמר וגו' פרו ורבו ומלאו וגו' [ד]אמר רב נחמן בר יצחק לא מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** [ה]המוכר עבדו לעובדי כוכבים או [ו]לחוצה לארץ יצא בן חורין: **גמ'** [ז]ת"ר [ג]המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת [ח]דכתב ליה הכי לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ת"ר [ז]ילוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נמוסו יצא לחירות מאי נמוסו אמר רב הונא בר יהודה נשקי מתיב רב ששת [ה]האריסין והחכירות ואריסי בתי אבות ועובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל אע"פ שעשה לו נמוסו פטורה מן המעשר ואי ס"ד נשקי שדה בת נשקי היא אלא א"ר ששת זמן קשיא זמן אזמן ל"ק הא דמטא זמניה הא דלא מטא זמניה אלא גבי עבד דמטא זמניה צריכא למימר [ו]אלא אידי ואידי דלא מטא זמניה ול"ק הא לגופא והא לפירא[ט]

ואי

ואין אני קורא בה אשת שני מתים. לומר אליה היתה לזה ואליה לזה ומכח שניהם היא באה ואמרי' ביבמות (דף לא:) ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת חולצת ולא מתיבמת שנאמר ומת אחד מהם וגו' (דברים כה) מי שעליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמין וזו ע"י מאמר לא יצתה מזיקת יבום הראשון כולה ובמקצתה חל עליה זיקת יבום השני אבל הכא לא זיקת שנים עלה דחד מנייהו קדושין גמורים ולאידך לאו כלום ומיהו משום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא לן הי מנייהו הוו קדושין והשתא דמתו להו מתיבמת ללוי ממה נפשך כו': **וחזרה ונתקדשה לשמעון.** ולאו משום אחיו נקט ליה: **פקעו קדושי ראשון.** אפי' למ"ד מקודשת בלא השחרור והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שנולד: **גמרו קדושי ראשון.** ע"י השחרור גמרו דעד עכשיו הבא עליה באשם ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הבא עליה במיתה: **לא יומתו כי לא וגו'.** ומוקמינן לה באליה שפחה ואליה בת חורין וס"ל דה"ק אינן חייבין מיתה משום א"א כי לא חופשה לאחר קידושין הא חופשה לבתר הכי יומתו דהוי לה אשת איש גמורה: ה"ג. הא חופשה בתר אירוסין יומתו וכי קידושין ראשונים כלום היו: **אלא מאי אית לך למימר.** דוקיא דקרא הכי משמע: **הא חופשה וחזרה ונתקדשה.** יומתו אם ניאפה עם אחר: **כר' יוחנן בן ברוקה.** במס' יבמות: **על שניהם הוא אומר כו'.** דאשה נמי מיפקדא אפריה ורביה: **מנהג הפקר היו נוהגין בה.** בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה: **מתני' יצא לחירות.** אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמר לקמן(י) דקונסים אותו לפדותו וכשיפדנו לא ישתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות. וכן לח"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ לחוצה לארץ ובגמרא(כ) מפרש את מי קנסו אם את הלוקח או את המוכר: **גמ' אונו.** שטר: **לכשתברח.** מן העובד כוכבים אין לי עסק בך: **נמוסו.** לקמן מפרש: **יצא לחירות.** דהויא כמכירה וקנסוהו רבנן: **נשקי.** חותם וסי' עבדות שתולין לעבדים בצואריהם: **האריסין.** ישראל שנעשה אריס לעובד כוכבים בקרקע העובד כוכבים וקסבר יש קנין לעובד כוכבים בארץ להפקיע מיד מעשר(ל): **אריס.** למחצה לשליש ולרביע: **חכירות.** שקבלה מן העובד כוכבים בכך וכך חטין לשנה: **ואריסי בתי אבות.** כלומר אריסות קבועה ועומדת מאבות שהיו אבותיו של ישראל אריסין בקרקע זה לאבותיו של עובד כוכבים זה אפ"ה לא הוי כקנוי לישראל אלא של עובד כוכבים הוא ופטור מן המעשר ישראל זה כחלקו: **אף על פי שעשה לו.** לישראל נמוסו: **זמן.** אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך: **קשיא זמן אזמן.** דגבי עבד חשיב לה מכירה וגבי שדה לאו מכירה היא: **הא דמטא זימניה.** הך דגבי עבד: **אלא גבי עבד דמטא זימניה.** בלשון קשיא הוא: **הא לגופא.** גבי עבד דקבע לו זמן לגופו שאם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן דאסרו למכור עבד לעובד כוכבים קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה. וגבי שדה דקבע לו זמן לפירות עכשיו לא תאכל הפירות ואם לא אפרע לך ליום פלוני אכול פירות עד שאפרע מעותיך הלכך אפי' מטא זימניה לאו מכירה היא וכ"ש בדלא מטא זימניה:

הכי

ואין אני קורא בה אשת שני מתים. וא"ת והכא מאי נפקא מינה אם היא אשת שני מתים הא אמרינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא:) דזיקת שני יבמין דרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות וזה לא שייך הכא וי"ל דהתם במאמר דרבנן הויא זיקת ב' יבמין דרבנן אבל בעלמא הוי דאורייתא: **מה נפשך אי קידושי ראובן כו'.** פי' בקונטרס דמשום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא ליה הי מינייהו הוו קידושין וקשה דרב חסדא גופיה פשיטא ליה דהוו קידושין ורבה בר רב הונא נמי חזר בו מכח דברי רב חסדא ונראה דמספקא ליה אי גמרי קדושי ראשון אי פקעי: **גמרו קידושי ראשון.** והא דאמרי' בפ"ק דקידושין (דף ז.) בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה כו' הא לא הקדישה לא גמרי שאני התם דאפשר שתרעה ויהיו חציה דמיה הקדש וחציה חולין אבל הכא דאי אפשר שתהא חציה מקודשת דכי יקח איש אשה כתיב לא חצי אשה מסתבר למימר או גמרי או פקעי ואע"ג דהתם מדמי למקדש חצי אשה לא קשה מידי דמייתי שפיר דהיכא דאיכא דעת אחרת לא פשטי בכולה אי נמי איכא למימר דבהמה של שני שותפין שייר בקניינו קצת שהרי בהמה היתה בת הקדש לפיכך לא גמרי אבל הכא חציה שפחה לא היתה בכלל קידושין: **אבל** אם כתב עליו אונו זהו שחרורו. וא"ת הא דאמר אמימר לעיל (דף מ.) המפקיר עבדו אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גביה לא מצי מקני ליה וכאן משמע דיש לו תקנה בשטר ועל כרחך לא משחרר ליה עד שיברח דאי לאלתר חייל השחרור היכי מזבין ליה ומכר ליה לעובד כוכבים להשתעבד בו וי"ל דלא דמי למפקיר דעובד כוכבים לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואכתי פש ליה גבי ישראל ממונא דקני ליה לקנס ולוולדות ולא הפקיעו ממנו חכמים עד אחר שיכתוב לו גט שחרור: **הא** לגופא. פי' בקונט' גבי עבד קבע לו זמן שאם לא יפדהו יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו משתעבד בו וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן קנסוה אע"ג דלא מטא זימניה וגבי שדה איירי דקבע ליה זמן לפירי שאם לא יפדהו עד הזמן יאכל הפירות משם ואילך עד שיפרע הלכך אפי' מטא זימניה אין לו אלא פירות ותימה כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור מן המעשר ועוד דהוה ליה למימר אידי ואידי בין מטא זמניה בין לא מטא זמניה ומדנקט לא מטא זמניה משמע דלא מתוקמא ההיא דמעשר אלא בלא מטא זמניה ונראה לפרש הא לגופא הא לפירא כמו הא גופא והא פירא דגבי עבד אע"ג דלא מטא זמניה הגוף בבית העובד כוכבים ומפקיעו מן המצות ומש"ה יוצא לחירות אבל בשדה אין לו לישראל אלא פירות והשדה ברשות העובד כוכבים ופטור:

כשלוה

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' מד סעי' יג וע"ש:

קיד ב מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הלכ' יג סמג לאוין קכה:

קטו ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

קטז ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם בהג"ה:

קיז ה מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה יא:

קיח ו מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' פ בהגה"ה:

◆

מוסף רש"י

אין אדם עומד על דברי תורה. על בוריין לאומרן כהלכתן (שבת קכ.). **אלא אם כן נכשל בהן.** עד שאומרן ב' וג' פעמים בשיטות דהיינו טעמי תורה המסותרין (שם) כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועתו (חגיגה יד.).

◆

תוספות רי"ד

אמר רב (חנה) [הונא] בר קטינא אמר רב יצחק מעשה בשפחה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשו אותה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אמר רב נחמן בר יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** המוכר את עבדו לכנענים או לח"ל יצא ב"ח. אין פודים את השבויים יתר על דמיהם מפני תקון העולם. אין מבריחים את השבויים מפני תקון העולם רשב"ג אומר מפני תקון שבויים. אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן עובדי כוכבים יתר על דמיהן מפני תקון העולם. פי' כשמכרום אותו לכנענים הפקיעוהו מן המצות אי נמי כשמכרוהו לח"ל הפקיעו ממצות הנוהגות בא"י לפיכך קונסים אותו שיצא לחירות: ת"ר המוכר עבדו לכנעני יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון

מסורת הש"ס

א) [לקמן פג:], ב) יבמות סו. לעיל לח., ג) שבת קיא. יבמות סה: [קדושין לה.], ד) [לעיל לח: יבמות סו.], ה) [ערכין כט:], ו) [עי' תוס' לקמן מד ע"ב ד"ה לח"ל], ז) לקמן סה: קדושין ו. [תוס' ע"ז פ"ד], ח) [עי' תוס' ב"ב מג. ד"ה אין לי], ט) והרי משכון דלפירא וזמן לגופיה הכא במאי עסקי' בשלוה. ס"א מנ"צ, י) [דף מד.], כ) [לקמן מה.], ל) [לקמן מז.],

◆

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה: ויקרא יט כ

2. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ: בראשית א כח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמאן כר"י בן ברוקה. נ"ב עיין תוס' לעיל ד' מא ע"ב דמשמע דכופין אותה משום שהיא מצוה רבה וכן בברכות ד' מז ע"ב שחרר ר"א עבדו להשלים לעשרה ופריך מצוה הבאה בעבירה היא ומשני מצוה דרבים שאני וכ"כ התוס' שבת ד' ד' [והשאר חסר]: